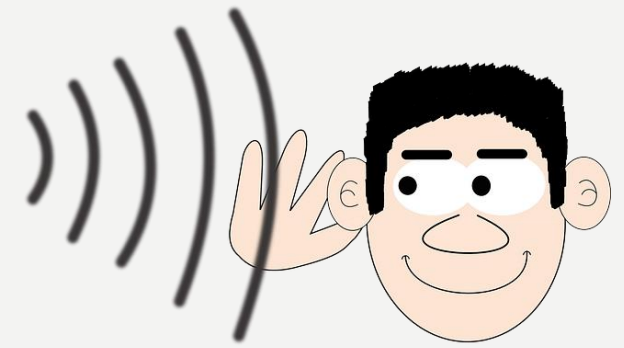

SENIORINEUVOLAT JA LIIKUNTA

POHDE POHJOISPOHJANMAAN HYVINVOINTIALUE
GERIATRI MARJA-LIISA KARJULA

MISTÄ TULEN

- Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä 2022 saakka, Raahen-Siikajoki-Pyhäjoki, asukkaita 31.12.2022 yhteensä 31 960, 1.1.2023 Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen eli Pohteen geriatri
- Seniorineuvola 2004 alkaen - koko 65 -vuotiaiden ikäluokka kutsuttu terveydenhoitajan vastaanotolle - 81-88 % ikäryhmästä tullut, yhteensä 6055 kävijää
- 2021 alkaen kutsuttu 68-vuotiaat
- ”Raahen malli vanhustenhoidossa” - monta toimintamallin muutosta 2000 alkaen
- Eroja muuhun Pohjois-Pohjanmaan väestöön
 - Ilman palveluita selviytyvien ikääntyneiden osuus muita suurempi
 - KELAn hoitotuen piirissä muuta aluetta vähemmän
 - Suurkuluttajina ja päivystyksessä vanhukset harvemmin kuin muualla
 - Ikääntyneiden erikoissairaanhoidon käyttö Pohjois-Pohjanmaan vähäisintä
 - Useammin mahdollisuus kuolla kotona tai hoivakodissa eikä sairaalassa
 - Kuntayhtymä ollut 10 edullisimman kuntayhtymän joukossa
- 65-vuotta täyttäneiden kuolleisuus matalampi verrattuna koko maan keskiarvoon ja alueellamme muihin verrattuna

ALOITE VANHUSVÄESTÖN NEUVOLATOIMINNASTA

- Raahen vanhusasian neuvosto 23.5.2002
- Ruukin vanhusneuvosto myös
- muualla Suomessa aloitettu erityyppisiä vanhusneuvoloita, jossakin jo 70-luvulta alkaen
- GELLMAN-hanke - seniorineuvola ja kotisairaala STM tuella 3/2003 alkaen

TYÖRYHMÄ POHTI HYVÄN VANHENEMISEN EDELLYTYKSIÄ

- turvallisuuden tunne
- elämänilo
- sopeutuminen
- omatoimisuus
- omassa kotiympäristössä, tarvittaessa apuvälineitä
- sairauksista huolimatta ”terveen oloinen”
- elämäntilannetta
- tasapaino; fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen
- itsemääräämisoikeus
- sosiaalinen verkosto
- taloudellinen turvallisuus
- arvostus; oma ja muiden
- yksilölliset palvelut

YKSINKERTAINEN SEULA

- seulan raja-arvot tilanteen mukaan
 - nykytiedon mukaiset, absoluuttiset
 - asiakkaan kokemus, subjektiivinen, esim. mieliala/huolet
 - vastaus asettuu riski- tai voimavarapuolelle
- ensimmäinen seula oli Excel-versio
- seuraava tekulaisten opinnäytetyö
- nykyinen Terakuun tekemä SEULA -ohjelma, joka ANTAA lopuksi RAPORTIN ja SUOSITUKSET riskitekijöihin

SEULA - VUOSIKATSAUS

- Fyysiset seikat: mitat, aistit, tasapaino, PEF
- Verenkuva
- Perinnölliset riskit, mm. DEHKO
- Ruokavalio
- Lääkitys
- Uni-, virtsa- ja seksuaaliset ongelmat
- Sosiaaliset seikat, harrastukset
- Päihteet
- Mieliala ja muisti
- Aktiivisuus - liikunta
- Ennakointia - asuminen, tahdonilmaukset

SEULA TÄHTÄÄ ENNALTAEHKÄISYYN

- Tasapaino - kysymyksiä pyöräilystä, Bergin testi
- Riittävä liikkuminen - vähintään puoli tuntia päivässä
- Osallistuminen
- Riskit - osteoporoosi, aiemmat murtumat

TASAPAINO, JALAT JA DIABEETIKON IHOTUNTO

1954 SYNTYNEIDEN TULOKSIA

- Tasapainoa mitataan 30 sekunnin Bergin testillä, 77 % miehistä ja 74 % naisista onnistui siinä - huono tasapaino lisää kaatumisriskiä - sitä voi vahvistaa, ohjaus kuntoneuvolaan
- Jalkojen verenkierto viestii verisuonitaudista ja varvasvälisieni altistaa mm. ruusutulehduksille, näitä ongelmia ei tullut esille verenkierron suhteen 90 %:lla tai jalkojen yleisen kunnon suhteen 87 %:lla
- Diabeetikon kohdalla seurataan ihotuntoa, sillä tunnoton jalka vahingoittuu huomaamatta helposti, monofilamenttitestillä tehtiin 160:lle diabeetikolla ja normaali ihotunto oli heistä 157:lla

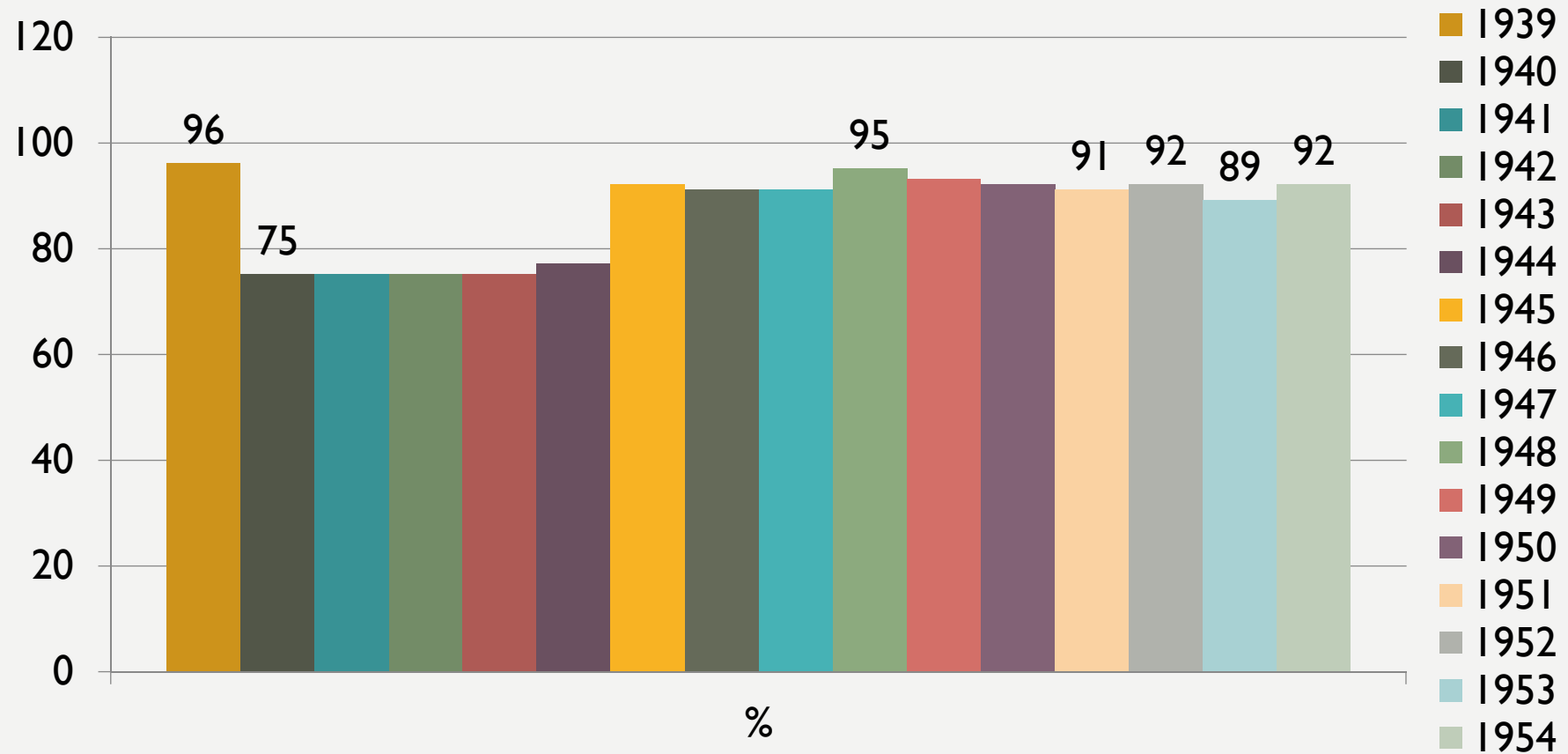
PERINNÖLLISET RISKIT

- **Varhainen menopaussi** altistaa mm. osteoporoosille ja verisuonisairaudet puhkeavat nopeammin
- **Hentous lapsuudessa** lisää mm. osteoporoosin riskiä, muutama muisti olleensa lapsena pieni ja hento - heille luuta vahvistava ruokavalio ja liikunta tärkeitä
- **Matalaenerginen murtuma** viestii osteoporoosista ja ennustaa lisää murtumia
 - kalkki, D-vitamiini, liikunta: isku, voima ja tärähdys

LIIKE ON LÄÄKE JOKAISELLE

- Parempi vaikka vähän kuin ei ollenkaan
- Myös sairaalle olipa kyseessä sydän/verisuoni/keuhko/syöpäsairaus - vain kuumeinen infektio on muutaman päivän este, silloinkin syytä käydä jalkeilla jos mahdollista
- Ongelma: 50-luvun mallinen sairaalan osastohoito antaa vuoteen ja ”yöpöydän” ja rajoittaa liikkumista
- Ikääntyvien liikuntaharrastus on lisääntynyt
 - Kiitos lajien moninaisuuden: vesijuoksu, sauvakävely ja monet muut
 - V. 2000 seniorineuvolan asiakkaista 85 % kertoi liikkuvansa **yli puoli tuntia joka päivä**
 - Viime vuosina tämä luku on ollut 90-94 %

KODINULKOPUOLINEN HARRASTUS PITÄÄ LIIKKEELLÄ

KOTI JA KAVERIT

- Onko koti, jossa nyt asut, sellainen että selviät siellä vanhempana, mahdollisesti apuvälineiden tai auttajan turvin?
- Portaat? Kapeat ovet? Liian matalat huonekalut? Etäisyys palveluihin? Paljon tavaraa?
- Lämmitysjärjestelmä?
- Asunto soveltuu ikääntyvän käyttöön
- Sopiva porukka pitää huolta toisistaan

- Yksin asuminen lisää palveluiden tarvetta
 - Olisiko yhteisöasuminen ratkaisu ikääntyneiden, etenkin yksinasuvien hyvinvoinnille?

- 65-vuotiaista vuosina 2004-2019 78-86% on asunut toisen kanssa

ALKOHOLI JA TUPAKKA

- Alkoholi on liuotainaine, josta maksetaan ”haittaveroa” vanhempana, sitä ei tule ajatelleeksi
- 1954 syntyneistä 96 % kertoi käyttäneensä niukasti alkoholia aiemmin - tässä vaihtelua 91-95 %
- 1954 syntyneistä alkoholia nykyään ei lainkaan tai kohtuullisesti (<7 annosta viikossa) käyttää 93 % tarkastetuista - tässä vaihtelua 90-97 %
- Säännöllinen kohtuullinenkin alkoholinkäyttö on haitaksi muistille
- 1954 syntyneistä tupakoimattomia on 88 % --- tässä vaihtelua 82-88 %
 - Tupakasta vieroittumiseen saa apua

AKTIIVISUUS

- Normaali-iässä on eläköitynyt 80 %, tämäkin kertoo hyvää meille, joiden eläkeikä nousee
 - Aiempina vuosina 70-79% on jäänyt eläkkeellä ammatinmukaisessa iässä
- **Kodin ulkopuolinen harrastus pitää yllä hyvää toimintakykyä: 94 %:lla harrastuksia - huolehdimmehan, että kaverikin lähtee**
- Liikuntaa yli puoli tuntia päivässä harrastaa 93 % - tämä vähentynyt
 - Suositus: kävelemällä Alzheimerin tautia pakoon
- **Johonkin yhteisöön/porukkaan kuuluu 84 % tarkastetuista**

YHTEENVETOA VAIKUTTAVUUSTUTKIMUKSESTA

- Verrattiin 2004 käyneitä viiden vuoden kuluttua 70-vuotiaisiin, jotka eivät olleet käyneet
- Tilastollisesti merkitseviä korjauksia oli tapahtunut näkö-ongelman, hampaiden, rokotusten hoitamisessa, tupakoinnin vähenemisessä ja tietokoneen ja pankkikortin haltuunotossa
- PEF-arvo, liikunta-aktiivisuus ja tasapaino olivat parempia ja yksin asuminen harvinaisempaa

MERKITTÄVÄT TULOKSET VAIKUTTAVUUSTUTKIMUKSESTA

- Terveyserojen kaventuminen - yksikään 65-vuotiaana vähiten voimavaroja omaava ei romahtanut
- Aikuisneuvolassa käyneiden voimavarat nousivat 2.26 verran viidessä vuodessa, $p=.000$
- Riskipisteet nousivat 1 pisteen verran, $p=.019$

MITÄ TAPAHTUNUT KOLMEN VUODEN AIKANA 1954 SYNTYNEIDEN RYHMÄSSÄ

Hyvä kaukonäkö	87	92	%	Alkoholia ei lainkaan tai kohtuullisesti	95	93	%
Ryhmäkuulo	73	80		Ei tupakoi	87	88	
Verenpaine suositusten mukainen	50	55		Arjessa iloa usein	96	88	
PEF	87	90		Rahat riittää tarpeelliseen		99	
Suu ja hampaat hoidettu säännöllisesti	87	85		Tietokone hallussa	96	97	
Tasapaino	73	75		Kodin ulkopuolinen harrastus	92	94	
Jalkojen yleinen kunto	86	87		Liikuntaa päivittäin yli puoli tuntia	88	93	
Foolihappo viitteissä	90	100		Asunto soveltuu ikääntyvälle	91	97	
BI2 viitteissä	93	95					
TSH poikkeava	26	14	henkilöä	silmälaseja, kuulokojeita, verenpainelääkkeitä, painonlaskua, kuntoilua,			
Kasvien käyttö päivittäin	90	91	%	kasviksia, vitamiineja, parempaa unta, uusia ystäviä, remonttia/muuttoa			
Nukkuu ilman unilääkettä	87	91					
Ei virtsavaivoja	84	89		SUOSITUS: parempaa hammashuoltoa, vähemmän alkoholia,			
Ei seksuaalisia ongelmia	88	97		apua ja helpotusta huoliin			
Asuu jonkun kanssa	80	80					
Kuuluu johonkin ryhmään	83	84					

MITÄ JATKOSSA?

- Aiemmin tähän saakka Lean-mallin mukainen tarkastus:
 - kutsukirje, jossa ajanvaraus terveydenhoitajan vastaanotolle ja suositus mennä verikokeisiin
 - 75 minuutin tarkastus Seula-ohjelmaa hyödyntäen, tarvittaessa puuttuva rokote, audiogrammi
 - Raportti, jossa voimavarat ja riskitekijät suosituksineen
 - Pohdinta, mistä riskitekijästä aloitetaan ja ohjaus tarvittaessa esim. kuntoneuvolaan, DM-hoitajalle, lääkärille
 - VUOSIKATSAUS: ”viimeinen voitelu” tulosten esittely luentosalissa ja lehtiutinen paikallislehdissä
- Tulossa Pohteen alueella digitaaliset Hyvinvointitapaamiset,
 - pohjana OMAOLO-kysely ja kaksi verikoetta: LDL ja HbA1c
- Huolena
 - Kattavuuden väheneminen, paljon riskejä omaavien poisjääminen

**POSITIIVINEN
KATEUS
VOIMAVARANA**

2012 VUOSIKATSAUS 1947 SYNTYNEILLE

VIHANTILAISTEN ”VIKSUUET”

- miehiä eivät paina ahdistus eivätkä huolet
- masennus ja alakulo eivät myöskään kiusaa miehiä
- jokaisella miehellä on jokin kodin ulkopuolinen harrastus
- kukaan miehistä ei B12-vitamiinin puutetta
- muistiongelmia eivät tule esille
- rahat riittävät kaikkeen tarpeelliseen
- luontaislääkkeitä ei käytetä lainkaan
- kaikki naiset ovat rokotusmyönteisiä
- verensokeri koholla elämän aikana vähiten - 33 %:lla naisista
- 47 % naisista ei ole käyttänyt alkoholia lainkaan

SIKAJOKISTEN ”SELVIYTYMISRATEGIAT”

- unilääkkeitä tarvitsee vain 4 % miehistä
- kellään naisista ei ahdistusta tai huolia
- kellään miehistä ei masennusta tai alakuloa
- muistiongelmät pysyvät piilossa
- virtsavaivat eivät kiusaa
- maitotuotteita pystyy käyttämään 96 % miehistä
- **naisten jaloissa verenkierto hyvä ja tunto tallella**
- naisten suvussa vähiten sokeritautia ja heillä itselläänkin **harvalla heikentynyt sokerinsieto** ja hyvä kolesteroli korkea ja verenpaine koholla vähiten (36 %)
- hampaista pidetty parhaiten huolta ja ryhmäkuulo säilynyt

PYHÄJOKISTEN ”PAREMMUET”

- miehillä vähiten silmänpainetautia suvussa
- kaikilla miehillä ajokortti, pankkikortti ja kännykkä ja hyvä mieliala
- 12 % naisista vielä työelämässä
- muistiongelmät pysyvät piilossa
- miehillä rahat riittävät kaikkeen tarpeelliseen eikä kukaan tunne itseään yksinäiseksi, suolisyöpää ei kellään suvussa
- **fyysinen tasapaino hyvä 89 %:lla miehistä**
- jalkojen tunto tallella kaikilla ja naisilla terveimmät jalat
- naiset huolehtineet parhaiten PAPA-kokeesta ja miehillä PSA-kohollaolo harvinaisinta
- kellään ei foolihapon eikä B12-vitamiinin puutetta
- naisista vain 26 %:lla vrs koholla, vain 6 % tupakoi, D-vitamiini 74 %:lla
- naisilla kaikilla hyvä lähinäkö ja vain 6 %:lla kuulonalenema

RAAHELAINEN ”REHVASTELUT”

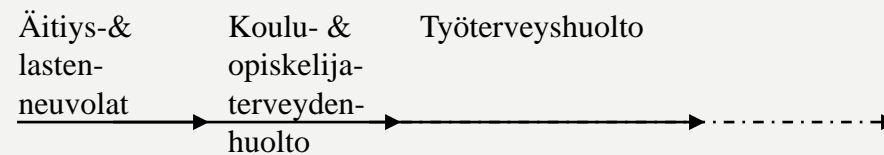
- naiset rohkenevat puhua hoitotahdosta, vain 1 % käyttänyt alkoholia reilusti nuorempana
- naisista vain 4 % ei voi käyttää maitotuotteita tai kasviksia päivittäin, 8 % ei harrasta liikuntaa päivittäin ja luunmurtumia vain 13 %:lla
- miehistä 98 %:lla on tulevaisuudensuunnitelmia
- tietokone on hallussa 86 %:lla miehistä ja kännykkä jokaisella
- 12 % miehistä on vielä työelämässä
- vähiten yksin asuvia - vain 9 % miehistä
- **90 % miehistä liikkuu paljon**, 94 %:lla kaukonäkö riittävä
- miehet rokotusmyönteisempiä
- naisilla ei kukaan ahdistusta eikä huolia
- vain 3 %:lla seksuaalisia vaivoja
- sekä miesten että naisten kodit soveltuvat ikääntyvälle (97 %)
- miehillä rahat riittävät kaikkeen tarpeelliseen
- 97 % miehistä kuuluu johonkin yhteisöön
- miehillä vähiten kilpirauhasen vajaatoimintaa (2%) ja harvimminkin kolesteroli koholla (58 %)
- PEF-arvo normaali 94 % naisista ja 86 %:lla naisista

TULOKSELLISUUTTA VERRATTUNA MUUHUN POHJOIS-POHJAN MAAN ALUEESEEN

Sotkanet THL	Kattavat geriatriset palvelut, riittävä muistihoitotyön resurssi, seniorineuvola	Muut kunnat
Kotona asuvat 75-vuotta täyttäneet %	90,8 %	89,1 %
Kotona asuvat 80-vuotta täyttäneet %	86,7 %	84,9 %
Kotona asuvat 85-vuotta täyttäneet %	80,4 %	78,5 %
Päivystyskäynnit erikoissairaanhoidossa 75-vuotta täyttäneillä/ 1000 vastaavanikäistä	139,4	298,9
Säännöllisen kotihoidon piirissä olevat 75-vuotta täyttäneet %	19,9 %	24,4 %
Säännöllisen kotihoidon piirissä olevat 85-vuotta täyttäneet %	40,2 %	46,8 %

SENIORINEUVOLA KORJAA ENNALTAEHKÄISYN PALVELUAUKON

Ehkäisevien palvelujen ketju katkeaa!

0 50 100
Ikävuodet

Lähde: STM 2009